

**TALABALAR MEDIAKOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA AXBOROT-RESURS
MARKAZI PEDAGOGIK IMKONIYATLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH
METODIKASIGA OID ILG‘OR XORIJIY TAJRIBA TAHLILI**

Otamurodova Aziza Sultonmurodovna

Urganch davlat pedagogika instituti

“Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrası o‘qituvchisi

Tel: +998 94 230 79 09

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23244338>

Annotatsiya: Ushbu maqolada talabalarning mediakompetentligini rivojlantirishda oliy ta‘lim muassasalari axborot-resurs markazlarining pedagogik imkoniyatlaridan foydalanish samaradorligini oshirish masalasi ko‘rib chiqilgan. AQSH, Buyuk Britaniya, Finlyandiya va Janubiy Koreyaning media va axborot savodxonligini rivojlantirish borasidagi ilg‘or tajribasi tahlil qilinib, xorijiy metodik yondashuvlarni milliy ta‘lim tizimiga moslashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: mediakompetentlik, axborot-resurs markazi, media savodxonlik, axborot savodxonligi, pedagogik imkoniyat, xorijiy tajriba, raqamli ta‘lim muhiti, talabalar.

Аннотация: В статье рассматривается вопрос повышения эффективности использования педагогических возможностей информационно-ресурсных центров вузов в развитии медиакompetентности студентов. Проанализирован передовой опыт США, Великобритании, Финляндии и Южной Кореи в области медиа- и информационной грамотности, а также выработаны рекомендации по адаптации зарубежных методических подходов к национальной системе образования.

Ключевые слова: медиакompetентность, информационно-ресурсный центр, медиаграмотность, информационная грамотность, педагогическая возможность, зарубежный опыт, цифровая образовательная среда, студенты.

Abstract: This article examines ways to increase the effectiveness of the pedagogical potential of higher education information-resource centers in developing students' media competence. Advanced practices of the USA, the United Kingdom, Finland, and South Korea in media and information literacy are analyzed, and recommendations for adapting foreign methodological approaches to the national education system are proposed.

Keywords: media competence, information-resource center, media literacy, information literacy, pedagogical potential, foreign experience, digital learning environment, students.

Kirish. Zamonaviy raqamli jamiyatda axborot oqimining kengayishi talabalardan nafaqat axborotni topish, balki uni tanqidiy tahlil qilish, baholash va samarali ishlata olish ko‘nikmalarini talab etmoqda. Bu borada oliy ta‘lim muassasalarining axborot-resurs markazlari nafaqat kitob va elektron manbalarni saqlash maskani sifatida, balki talabalarning mediakompetentligini shakllantiruvchi to‘liq huquqli pedagogik institut sifatida yangi mazmun kasb etmoqda. Biroq amaliyot ko‘rsatishicha, ko‘pchilik axborot-resurs markazlari hozircha faqat resurs taqdim etuvchi tashkilot sifatida faoliyat yuritib, ularning pedagogik-metodik salohiyatidan to‘liq foydalanilmayapti. Shu sababli talabalar mediakompetentligini

rivojlantirishda axborot-resurs markazlari pedagogik imkoniyatlarining samaradorligini oshirish metodikasini xorijiy ilg‘or tajriba asosida tadqiq etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda raqamli transformatsiya bo‘yicha oliy ta‘lim tizimi talabalarning mediakompetligini rivojlantirish ta‘lim sifatini ta‘minlovchi muhim sifatdan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Axborot resurslarning jadallashuvi, elektron resurslarning keng jamoatchilik, ijtimoiy tarmoqlarning ta‘lim jarayoniga faol kirish kelishuvi talabdan dasturiy ta‘minotni ishlab chiqarish, balki ishonchligini tanqidiy foyda, turli manbalarni o‘zaro hisoblash, media mazmunini axborot qilish, dan etik va mas‘uliyatli energiya talab va mustaqil media mahsulot ishlab chiqarishni boshqarish.

Ilg‘or tajribalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy akademik yoki resurs markazi an‘anaviy axborot kutubxonalarini saqlash, tizimlashtirish va foydalanuvchiga taqdim etish ishlab chiqarishi bilan cheklanib qolmaydi. U ning ta‘lim olishi, tadqiqotchilik faoliyati, axborot bilan talab bilan va muhitda samarali aloqa qilish uchun pedagogik muhitni shakllantirishni mustaqil ta‘limiy markaz sifatida qaralmoqda. AQSH akademik kutubxonalarida shakllangan ACRLning Information Literacy Framework modeli talabaning axborotni strategik izlash, manbaning ishonchliligi va kontekstini amalga oshirish, axborotning yaratilish jarayonini anglash, tadqiqotlar natijalarini va axborotdan mas‘uliyatli yuklash kompetensiyalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan. Media va axborot savodxonligini rivojlantirish borasidagi xorijiy mamlakatlar tajribasini tahlil qilish va axborot-resurs markazlari faoliyatini takomillashtirishga oid metodik takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism. Xalqaro tajribada mediakompetentlikni rivojlantirish axborot savodxonligi (information literacy) tushunchasi bilan uzviy bog‘liq holda ko‘rib chiqiladi. AQSH Kollej va tadqiqot kutubxonalari assotsiatsiyasi (ACRL) tomonidan ishlab chiqilgan “Oliy ta‘lim uchun axborot savodxonligi asoslari” (Framework for Information Literacy for Higher Education) hujjati universitet kutubxonalari va axborot-resurs markazlariga talabalarni axborot manbalarini tanqidiy baholashga o‘rgatish bo‘yicha aniq metodik yo‘nalishlarni taqdim etadi [1]. Ushbu tizimda axborot-resurs markazi xodimlari “teaching librarian” maqomida ishtirok etib, o‘quv dasturlariga integratsiyalashgan mediasavodxonlik mashg‘ulotlarini olib boradilar.

UNESKOning “O‘qituvchilar uchun media va axborot savodxonligi” dasturi media va axborot resurs markazlarini “community learning hub” sifatida talqin qiladi, ya‘ni bunday markazlar nafaqat talabalar, balki professor-o‘qituvchilar uchun ham mediasavodxonlik bo‘yicha uzluksiz malaka oshirish maydoniga aylanadi [2]. Bu yondashuvning muhim jihati markaz faoliyatini alohida fan sifatida emas, balki barcha yo‘nalishlardagi fanlarga integratsiyalashgan holda tashkil etishdir.

Finlyandiya tajribasi shuni ko‘rsatadiki, media savodxonlikni rivojlantirish milliy ta‘lim strategiyasining ajralmas qismi sifatida belgilangan bo‘lib, maktab va universitet kutubxonalari media pedagoglari bilan hamkorlikda loyihaviy va amaliy mashg‘ulotlar tashkil etadi [3]. Bunda axborot-resurs markazlari talabalarga raqamli kontentni yaratish, media manbalarni tekshirish (fakt-cheking) va axborot xavfsizligi bo‘yicha amaliy ko‘nikmalar beruvchi ustaxona (workshop) formatidan foydalanadi.

Janubiy Koreyada axborot-resurs markazlari zamonaviy raqamli texnologiyalar sun‘iy intellekt asosidagi tavsiya tizimlari, virtual va kengaytirilgan reallik vositalari yordamida talabalarga individuallashtirilgan media ta‘lim resurslarini taqdim etadi, bu esa markazning

pedagogik faolligini sezilarli darajada oshiradi [4]. Buyuk Britaniya universitetlarida esa axborot-resurs markazlari “Digital Capabilities” dasturlari doirasida talabalarning raqamli va media kompetentligini bosqichma-bosqich rivojlantiruvchi modulli tizimni joriy etgan [1].

Keltirilgan xorijiy tajribalarni umumlashtirib, quyidagi metodik yo‘nalishlarni ajratish mumkin: birinchidan, axborot-resurs markazi faoliyatini o‘quv dasturlariga integratsiyalash; ikkinchidan, markaz xodimlarini pedagogik-metodik jihatdan tayyorlash; uchinchidan, amaliy mashg‘ulot va loyihaviy ish formatlaridan foydalanish; to‘rtinchidan, raqamli texnologiyalar va sun‘iy intellekt vositalarini joriy etish; beshinchidan, mediasavodxonlikni fanlararo integratsiya asosida shakllantirish. Ushbu yo‘nalishlarni milliy ta‘lim tizimi sharoitiga moslashtirish talabalar mediakompetentligini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Axborot-resurs markazlarining (ARM) ta‘lim-tarbiya jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari talabalar va o‘qituvchilarga zamonaviy axborot muhitida sifatli ta‘lim olish, kasbiy va ilmiy salohiyatni yuksaltirish uchun keng sharoitlar yaratadi. Pedagogik imkoniyatlari va vazifalari quyidagilardan iborat.

Mustaqil ta‘limni tashkil etish: Talabalarning darsdan tashqari vaqtda mustaqil ravishda bilim olishi, ilmiy izlanishlar olib borishi va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishda zarur adabiyotlar bilan ta‘minlaydi.

Axborot va media kompetentlikni oshirish: Talabalar mediakompetentligini rivojlantirishda axborot-resurs markazidan foydalanish jarayoni orqali yoshlarning zamonaviy raqamli axborot manbalari bilan ishlash ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Innovatsion texnologiyalarni joriy etish: O‘quv jarayoniga zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini tatbiq etishga yordam beradi.

Ma‘rifiy va madaniy muhit: Kitobxonlik madaniyatini yuksaltirish maqsadida turli ma‘rifiy tadbirlar, kitobsevarlar davrasi va ilmiy uchrashuvlarni tashkil etadi.

Resurs bazasining boyligi: Milliy va xorijiy bosma, elektron darsliklar, monografiyalar hamda ilmiy jurnallardan foydalanish imkoniyatini taqdim etadi.

Xulosa. Axborot-resurs markazi (ARM) shunchaki kitob saqlanadigan joy emas, balki zamonaviy ta‘limning pedagogik mexanizmi va strategik markazidir. Uning asosiy pedagogik ahamiyati quyidagilardan iborat: talabalarda mustaqil bilim olish va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantiradi, yoshlarning raqamli dunyoda to‘g‘ri va xavfsiz axborot izlash, ya‘ni mediakompetentlik mahoratini oshiradi, o‘qituvchi va talabalar uchun innovatsion axborot muhitini yaratib, ta‘lim sifatini yangi bosqichga ko‘taradi. ARM – mustaqil fikrlaydigan, axborot texnologiyalarini puxta egallagan va intellektual salohiyatli zamonaviy mutaxassislarni tarbiyalashda eng muhim pedagogik poydevor hisoblanadi.

Xorijiy tajribani tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, axborot-resurs markazlarining pedagogik imkoniyatlarini to‘liq ishga solish talabalar mediakompetentligini rivojlantirishning muhim omilidir. Milliy ta‘lim tizimida bunday markazlarni shunchaki axborot ta‘minoti maskani emas, balki mediasavodxonlik bo‘yicha metodik-amaliy markazga aylantirish, xodimlarni pedagogik jihatdan tayyorlash, o‘quv dasturlariga integratsiyalash hamda zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish orqali ularning samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Association of College and Research Libraries (ACRL). Framework for Information Literacy for Higher Education. – Chicago: ALA, 2016.

2. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris: UNESCO Publishing, 2011.
3. Finnish National Agency for Education. Media Literacy in Finland: National Media Education Policy. – Helsinki, 2019.
4. To‘xtayev N. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. – Toshkent: “Fan va innovatsiya” nashriyoti, 2022. – B. 111.
5. Rahmonov D. Ilmiy ish yozish va rasmiylashtirish qoidalari. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2019. – B. 206.